

1. UVOD

*Doći će dan kada zemlje neće moći
cijeniti
prema njihovoj vojnoj ili ekonomskoj moći,
niti prema blještavilu njihovih glavnih gradova i javnih zgrada,
nego prema blagostanju njihovih naroda;
prema nivou na kojem je zdravstvo, prehrana, obrazovanje;
prema njihovim šansama da dobiju zaslužene nagrade za svoj trud;
prema mogućnosti da učestvuju u donošenju odluka koje se tiču njihovog života;
prema poštovanju iskazanom za njihove građanske i političke slobode;
prema pomoći koji pružaju onima koji su ugroženi i u nepovoljnom položaju;
i prema nivou zaštite koja je osigurana za fizički i psihički razvoj njihove djece.*

UNICEF, Razvoj nacija, 2000.

Govoriti o reformi sistema osnovnog obrazovanja u Bosni i Hercegovini je kompleksan i težak zadatak. Napisati naučni rad fokusirajući se na probleme te reforme, zasnovati ga na činjenicama, identifikovati ključna problematična područja, predstavlja izazov imajući u vidu da do danas nijedno jedno naučno djelo nije objavljeno a da se eksplicitno bavilo ovim područjem na osnovu provedenog istraživanja o reformi osnovnog obrazovanja.

Za svaku državu, u svakom vremenskom okviru i razdoblju razvoja civilizacije obrazovanje predstavlja jedno od najvažnijih pitanja u funkcionisanju države. Još u vrijeme antičkih kultura obrazovanju se poklanjala izuzetna pažnja. U vezi s tim poznata je Platonova opservacija o tome da će Atinjani imati lošu obuču ukoliko imaju loše obučare, ali da Atine neće biti ukoliko bude imala loše učitelje. Iznenaduje stoga činjenica koliko se danas malo pažnje poklanja suštinskim problemima u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, a to je, koliko današnje obrazovanje na svim nivoima pa i osnovno, odgovara stvarnom stanju u okruženju i potrebama mladog čovjeka i koliko ga škola priprema za samosvjestan, ispunjen život.

Reformom obrazovanja, pa i osnovnog, uglavnom se fokusirala na bavljenjem pitanjima uključivanja djece povratnika u škole, uključivanjem marginalizovanih grupa i socijalno isključenih u nastavni proces. Šta taj proces, škola i nastava zaista nude mladom čovjeku, nije predstavljalo ni fokus niti temu reforme. Vjerovatno za to nije ni bilo vremena ni mjesta jer se sva neriješena pitanja Bosne i Hercegovine, odnosi između tri konstitutivna naroda, njihovo pozicioniranje u entitetima, neriješena pitanja koja bi trebala biti riješena ustavnim reformom, reflektuju i na područje obrazovanja i nastave.

Tijela koja se bave suštinom nastavnih planova i programa uglavnom se dotiču pitanja jezika, uvredljivih sadržaja, historijskih datuma, ličnosti i njihove pripadnosti ovom ili onom narodu.

Napredak nauke i tehnologije omogućio je i djeci i njihovim roditeljima da i bez upliva nastavnog procesa djeca postanu informatički pismena, i da znaju pronaći informacije koje su im potrebne. Ali korištenje računara, interneta, te znanje engleskog jezika ne obezbjeđuju sve vještine potrebne čovjeku za život u savremenom svijetu. Budućnost razvoja Bosne i Hercegovine, i Republike Srpske, treba da se temelji na zadovoljnom, zaposlenom, kreativnom mladom čovjeku koji će biti angažovan pojedinac u zajednici, kvalifikovan radnik profesionalac, i koristan član društva. Osnovna škola, dakle, treba da, prema dr Suziću, obezbijedi razvoj “kognitivnih, emocionalnih, socijalnih i radno–akcionih kompetencija” kod mlade osobe.¹ Ovakav razvoj možemo očekivati od sistema obrazovanja koji je reformisan ne samo površinski nego suštinski, od nastavnih planova i programa, sadržaja i izgleda udžbenika, povezanosti škole i zajednice, izgleda škola i učionica, opremljenosti škola, upravljanja školama, obrazovanja nastavničkog kadra i slično.

Ovo svakako nije lako postići. Reforma nije jedna akcija u vremenu, to je proces koji se neprekidno nastavlja stalnim poboljšanjima. Da bi bila zadovoljavajuća, treba da postoje jasno određeni indikatori uspjeha i dostignuća u određenom vremenskom periodu. Ti mjerljivi indikatori u isto vrijeme treba da pokažu kuda i kako dalje. Bez uključivanja čitave zajednice (učenika, roditelja, nastavnika, lokalnih zajednica i relevantnih vlada) u kreiranje i provođenje promjena neće ih biti moguće ostvarivati. Rezultat neangažovanja svih relevantnih aktera (i pojedinaca i institucija) biće apatičan pojedinac, neprofesionalan na svom radnome mjestu i samo sebi i „svome“ okrenut mladi čovjek koji smatra da će za zajednicu u kojoj živi brinuti neko drugi. Takav rezultat niko ne želi, bar deklarativno, tako da se i reformi obrazovanja mora posvetiti više pažnje, energije, ali i materijalnih sredstava.

¹ Dr Nenad Suzić, Sociologija obrazovanja, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva RS, Srpsko Sarajevo, 2001, str. 302-303.